

Dr. Paskai László bíboros beszéde a Tamás Alajos Házban

2008. november 28.

Szeretettel köszöntöm a megjelenteket. Azt a felkérést kaptam, hogy a Kárpátaljai Misszió elindulásáról, illetve az én lelkipásztori látogatásomról beszámolót tartsak. Örömmel és szívesen megteszem ezt. A beszámoló elkezdése előtt hadd' említsem meg: én a kárpátaljai látogatásomban, illetve a Misszió elindításában kézzelfoghatóan a Gondviselés keze-nyomát láttam és látom. Ebből a szempontból akarok néhány eseményt felemlíteni. Szeretném, hogyha a jelenlévők is meglátnák azt, hogy a Gondviselés működik ma is, és ennek nem egy alkalommal vannak kézzelfogható jelei is.

Azzal kezdődött, hogy 1988-ban tartotta az orosz ortodoxia, a „kijevi rusz” ezeréves megkezdésének évfordulóját. Óriási ünnepséget, megemlékezést tartottak, és ebben bizonyára benne volt az államnak is a szándéka, hogy minél nagyobb szabású legyen a megemlékezés. A Katolikus Egyház erről a milleneumról kiemelt formában akart megemlékezni. II. János Pál pápa külön vatikáni delegációt küldött, azon kívül minden földrészről még 5-5 tagú katolikus delegáció érkezett. Az európai delegációba az öt bíboros közé kinevezett engem is. Köztünk voltak Glemp, Meisner, Vetter bíborosok, most hirtelen az ötödik bíborosra nem emlékszem.

Elutaztunk a megemlékezésre. Természetesen idehaza azon gondolkodtam, hogyha már van ez a jubileum, akkor vajon Kárpátalja érdekében lehet-e valamit tenni? Információm volt arról, hogy nagyon nehéz helyzetben van a kárpátaljai magyarság, köztük a kárpátaljai katolikus egyház is. Egy alkalommal Holovács, titokban fölszentelt görög katolikus püspök meglátogatott, ő is sok információt mondott az ottani nehéz helyzetről.

Hol kellett kezdeni a segítségnyújtást? Természetesen idehaza a hivataloknál. Akkor még működött az egyházügyi hivatal, és ott lehetett elkezdni egy kapcsolat felvétel előkészítését. Megvolt a jó szándék a külügyminiszter részéről is. Azt is nyíltan el lehet mondani, hogy Horn Gyula volt akkor a külügyminiszter. Elindultam Moszkvába, részt vettem az ünnepségeken. Az úgy volt, hogy amikor elszállásoltak Moszkvában, kb. 3-4 külföldi képviselőre jutott 1-1 személy, aki segített, mondta a programokat, ha valamire szükség volt, azt el tudta intézni, és bizonyára jelentést is küldött mindenről. Így történt az, hogy egyszer csak jött hozzám az emberünk, hogy a vallásügyi miniszter vár engem. Elintézték Magyarországról. Természetesen elmentem a miniszterhez, és ott lényegében meg állapodtunk abban, hogy mire van szüksége Kárpátaljának. Többek között arra, hogy én oda elmehessek látogatóba.

A küldöttségek egy hétig Moszkvában voltak, utána három különböző városba mentek. Nekem először Leningrádot jelölték ki, de a tolmács ember jött, hogy Kijevbe megyek. Mondom, hogy más van a műsorban. Válasz: nem baj, a változást tudja a vallásügyi miniszter is. „De miért?” – kérdeztem. Ott egy magyar pappal találkozom volt a válasz. Kijevben magyar pap? Nem tudtam róla, de beleegyeztem. Így érkeztem el Kijevbe.

Volt egy istentisztelet az ortodox templomban, amelyet követően körmenetet tartottak a templom körül. Természetesen részt vettem rajta. Egyszer csak mellém áll valaki, és megkérdezi: Maga Lékai László? Mondom: nem, én Paskai László vagyok, Lékai már meghalt. Erre hogy ő Szemedi János, katolikus püspök, aki korábban egy „termelő szövetkezetben” dolgozott, most már nyugdíjas. Hallgattam, amit mond. Ki lehet ő? Nevét nem ismertem. Mondta maga részéről a kívánságát. A diplomajutóhoz értünk, és mondta, hogy ő már nem jöhet be, elbúcsúztunk egymástól. Később tudtam meg, hogy titokban fölszentelt görög katolikus püspök volt, és később a pápa ki is nevezte őt Kárpátaljára megyéspüspöknek.

Ez után mentünk le a „Kijevi Rusz” emlékművéhez a folyópartra. Nagyon sokan voltak ott, az ünnepségen. Egyszer csak megszólít engem valaki magyarul, hogy ő most Munkácsról jött, és ő Csáti József. Úgy történt az eset, hogy Munkácson fölkeresték azzal, hogy most vonatra ül, és elmegy Kijevbe, mert ott velem fog találkozni. Erre mondta, hogy ő már tíz éve nem ült vonaton, nem akar jönni. Válasz: jönni kell! Csáti József volt akkor a kárpátaljai egyháznak a vezetője. Így fejezem ki magam, mert nem kapott Rómából semmiféle meghatalmazást, arra akkor nem volt lehetőség. A közösség őt tartotta a vezetőnek. Mondtam, akkor menjünk a szálláshelyemre, ott beszélgethetünk. Készült erre a találkozásra és elmondta, hogy mire volna szüksége a kárpátaljai egyháznak, majd elváltunk. Ezt az ottani tolmácsnak természetesen azonnal elmondtam. Tőlem tudja meg, ne mástól, és jelentsen a „megfelelő helyen”. Idősebbek értik, hogy ezt miért mondom. Ezzel befejeződött az orosz millennium ünnepsége. Lehet erre mondani, hogy éppen a millenniumkor, éppen engem nevezett ki a Szentatya, amiben benne van, hogy a Gondviselés a millenniumra hozott gyümölcsöt Kárpátaljának. De hadd' folytassam tovább.

Hazaérve szerettem volna még akkor '88 ősszén Kárpátaljára menni, de nem lehetett. Kijev szemben állt Moszkvával, és most egyházügyi kérdésben miért nem álljon ellen? Úgy nézett ki, hogy utazásról szó sem lehet. Nem magánemberként mentem volna, az természetes, hanem hivatalos formában. Ekkor jött egy kedvező körülmény. Éspedig 1988. november 9.-én Magyarországon járt Alexandre Jakovlev. Talán még valaki emlékszik rá, hogy akkor ő volt a Szovjetunióban a második ember, a Központi Bizottság titkára. Idősebbek tudják, hogy mit jelentett akkor a Központi Bizottság. És Berecz János, aki Magyarországon a Központi Bizottságnak, meg a Politikai Bizottságnak is tagja volt, a párt fő ideológusa úgy szervezte Jakovlev útját, hogy látogasson meg engem. Eljött Esztergomba, 9.-én találkoztunk. Akkor én elmondtam neki, úgy néz ki, hogy nem tudok elmenni Kárpátaljára, pedig nagyon várnak engem ott! Mire Jakovlev azt mondta nekem: Kárpátalján szívesen látott vendég vagyok, válasszam ki a megfelelő időt, és menjek akkor Kárpátaljára. Ezt délelőtt – nem tudom hány órakor – mondta, 12 órakor a rádióban szerepelt: Jakovlev meghívott engem kárpátaljai látogatásra! Ezzel az akadály elhárult. Itt hadd' említsek valamit. Később – már nyugdíjas voltam – amikor találkoztam Berecz Jánossal egy diplomáciai fogadáson, és visszaemlékezünk erre a látogatásra. A következőt mondta: „itt volt Jakovlev, ment – úgy emlékszem Pozsonyba – valami programot kellett szervezni, nem találkozott sohasem főpappal, gondoltam menjen Esztergomba és legyen egy ilyen találkozó!” Most azért említem ezt, mert

ebben a Gondviselés kézzel fogható jelét láttam. Megszerveztük, hogy majd májusban megyek Kárpátaljára.

Az útiterv is megvolt Csáti Józseffel lelevelezve, amikor történt a következő. Valami miatt együtt voltunk az egyházügyi hivatal vezetőjével, Miklós Imrével, és mondja a következőt: most jövök a szovjet nagykövetségről, majd nem összevesztem velük. Azt akarják, hogy Kijeven keresztül történjen az utazás, mert engem Kárpátalján nem tudnak méltóképpen fogadni. Azt mondta: „idefigyeljen, ha ideig eljutottunk, menjen el Kijevbe, ne essen kútba ez a terv.” Mit tudtam tenni, elmentem természetesen Kijevbe. Kijevvel kapcsolatban a következőt hadd’ mondjam. A kárpátaljai úton elkísért engem egy Páldi András nevezetű ember, aki akkor kijevi konzul volt. Később, amikor önálló lett Ukrajna, akkor nagykövet lett. Természetesen mindenütt együtt volt velünk, és készített egy feljegyzést, ami nyomtatásban is megjelent. A könyvnek a címe ez volt: „Mind távolabb Moszkvától”. Élményeit írta le, többek között leírta a kárpátaljai látogatásom történetét is saját szemszögéből. És ebben szerepelt az a kitétel, hogy a magyarországi hivatalos látogatások mindig elkerülték Kijevet, pedig Kijev nagyon akarta volna azt, hogy oda elmenjenek a magyarok az önállósulási tendenciája miatt. Ebből értettem meg, miért kellett nekem Kijevbe menni. Találkoztam Filaret metropolitával, egy napot ott kellett maradnom, ezért lerövidült egy nappal a kárpátaljai látogatásom. Az akkori körülményekre jellemző: a repülőtéren várt engem a metropolita, – Hidász Ferenc ferences atya volt a tolmácsom, aki segített megérteni a beszélgetést – és többek közt a kocsiban volt egy olyan beszélgetés, hogy a politikai rendszerben változások vannak. Filaret erre megkérdezte: akkor mi lesz a szocializmussal? Nem nevettem el magam.

Repülővel utaztam Ungvárra, de még Kijevben történtek a következők, és most hadd’ idézzek az előbb említett Páldi Andrásnak a feljegyzéséből, ami rámutat arra, hogy milyen légkör is volt akkoriban. A beszélgetésben – így írja – én fölvettem azt a kérdést, hogy mi a helyzet a görög katolikus egyház működésének engedélyezésével. Erre ezt jegyezte fel: „A békés beszélgetés ezzel megszakadt, átvette helyét a politika. Filaret hangját felemelve magyarázta el, hogy erre nem kerülhet sor, mert a görög katolikusok a nyugati kémszervezetek pénzén fölforgató tevékenységet folytatnak az országban. Prédikátoraik járják a falvakat, és bujtogatják híveiket a szovjet-hatalom ellen. A bíboros úr le akarva fékezni a görög katolikusokra zúduló haragot, arról kezdett beszélni, hogy Magyarországon fölszámolás alatt áll az egyházügyi hivatal. Ezzel azonban újabb darázs-fészekbe nyúlt. Az ukrán egyházügyi miniszter, aki eddig hallgatott, rendkívül mérges lett, és magyarellenes kirohanásra ragadtatta magát. A magyarokat állandó rendbontóknak nevezte, akik mindig mást akarnak, akiknek érthetetlen okokból nem felel meg az állam és az egyház közötti együttműködés jelenlegi jól bevált formája. Egyre jobban belelendülve védelmezte saját hivatalát, majd hirtelen fordulattal a magyarok hibáinak felsorolását a kárpátaljai magyarokra szűkítette: támogatják a görög katolikusokat, szervezkednek, megbontják a népek közötti békés együttműködést, újabban a Szovjetuniót azzal merik vádolni, hogy 1944-ben deportálta a magyarokat”. Váratlan volt ez a rágalomözön – írja Páldi András – éppen itt az egyházi vezetők békés találkozásánál. Látszott, hogy a miniszter úr lelki egyensúlyát az egyházügyi hivatal megszűnéséről szóló hír rendítette meg, nyilván megijedt attól a tapasztalattól, hogy amit a „reformerkedő” magyarok monda-

nak, az előbb-utóbb a Szovjetunióban is hívekre talál. Ezt csak azért idéztem föl, mert ilyen légkörben indult el az út.

Elindultunk Kárpátaljára, Ungvárra érkeztem, a repülőtéren fogadtak és a repülőtérről bemelve a templomba először – zsúfolásig tele volt a templom – csöndben imádkoztunk, és utána jött Damaskin, helyi ortodox püspök, aki azonnal meghívott ebédre. Mit lehetett tenni, az ortodoxiával is jóba kell lenni, persze elfogadtam az ebédmeghívást. Hatalmas terített asztal volt, és a püspök vicceket mondott folytonosan egymás után. Mondjuk nem a legjobb bevezetés volt hangulatilag, de a körülmények miatt ezt meg kellett tenni.

Nem mondok részleteket, hogy merre jártam, egyet azonban hadd' emeljek ki, Nagyszőlőst, miután azzal is van kapcsolata az alapítványnak. A terv az volt, hogy elmegyek mindenhová, ahol pap van, találkozok minden pappal, illetve olyan templomokba is, ahol már nincsen pap. Úgy volt az nem egy helyen, amikor megérkeztem, hogy megszólalt a harang, negyed óra múlva dugig tele volt a templom, pap persze nem volt. Az egyik helyen egy asszony köszöntött, elmondta a köszöntőjét: nincs papjuk, nem tudom hány éve meghalt az aranyos plébánosuk, azóta mi már csak imádkozni tudunk. Küldjön papokat. Ez megisméltődött többször is. Nagyszőlősre is természetesen el akartam menni, az is benne volt a programban, de állami részről ezt keresztezni akarták. De akkor már Csáti József elmondta, hogy a bíboros akar minden pappal találkozni, az a pap pedig nem tud eljönni, mert ágyban fekvő beteg, tehát neki kell odamenni. El is mentem Nagyszőlősre, a mise a temetőkápolnában volt. Pici kápolna, volt egy hangosítóval, mert nagyon sokan voltak a kápolnán kívül, és egyszer csak a villany elment. Véletlenül, szándékosan, nem tudom, nem is nyomoztam utána.

Meglátogattam a beteg papot is, s akkorra visszaadták a katolikus templomot. Két nappal, vagy három nappal előbb adták át a kulcsot. Több kamion szemetet hordtak ki az emberek. Bementünk a templomba, ami nem csak üres volt, de ahogy a falak kinéztek, az szörnyű volt! Az orgona széttépve, és – ezt már többször is elmondtam – az ottani hívek, akik bejöttek, meghatódottan nézték, és már kezdték mondani, hogy így kellene renoválni, amúgy kellene renoválni a templomot. Akkor közbeszóltam, jól van, csak gondolkodjanak, fog ide pap jönni, aki majd irányítani fogja a renoválást. Akkor még nem gondoltam, hogy a ferences atyák jönnek, és két év múlva a renovált templom megáldására mehettem vissza. Hát ennyit a helyekről.

A légkörre vonatkozóan. A megyei egyháziügyi embernek minden nap jelentést kellett küldenie Kijevbe és Moszkvába, magatartásomról, beszédeimről, a fontosabb eseményekről. Ezt Páldi Andrástól tudtam meg. Kijevből azt az utasítást kapta, éberem figyelje, miket mondok a görög katolikusokról, követelem-e a templomok visszaadását, egyházuk elismerését. Kijevből azt is kérték, hogy szó szerint jelentse, ha a magyarok 1944. évi elhurcolásáról beszélnék. Ezt Páldi Andrástól tudtam meg, illetve a könyvéből. Én nem politizálni, az evangélium hirdetésére mentem. Azt később tudtam meg, hogy nagyon figyeltek, mit is mondok, mit is teszek. Akkor még ilyen idő volt! Ungváron szállásoltak el, és a két titokban szentelt görög katolikus püspök – megjegyzés: az ottani titkos szentelés a Vatikán megbízásából történt – Holovács, meg Szemedi ott volt. Nem mertek bejönni a szállodába, mert, hogy ott mindent

figyelnek. Erre mondtam, jöjjenek a templomba, a templomba mindenki bejöhet, szeretnék övelük is találkozni. Ezt is az ottani hangulat szempontjából említtem.

A látogatás befejezéseként tárgyalás volt Ungváron az ottani állami, megyei emberekkel, és utána volt sajtótájékoztató is. A megyeiekkel való találkozás önmagában véve elfogadhatóan történt, ott megállapodtunk a következőkben: öt pap állandó jelleggel működhet Kárpátalján. A környékből ideiglenesen, időlegesen kiségetni mehetnek papok. Kisapok, papnövendékek jöhetnek Magyarországra tanulni, és a háború után kiadott vallásos könyveket lehet vinni Kárpátaljára. Ez volt lényegében véve Csáti Józsefnek is az elgondolása és a kérése. Ez így meg is történt. A megbeszélésen természetesen előhoztam a görög katolikus ügyet is. A görög katolikus ügygel kapcsolatban, amikor én ezt említettem, a Ferenc atya értette, hogy ők mit mondanak, odaszólt az elnöknek valaki, aki mellette ült: erre nem kell reagálni. Az így szépen csöndben maradt. Akkor még nem lehetett arról szó, hogy a görög katolikusok nyilvánosan működjenek állami szempontból, de legalább szót adtam ennek az igénynek is.

Ezután volt a sajtótájékoztató. Elkészítettem a magam beszédét, Páldi Andrással nagyon jól együtt tudtunk működni, jó indulatú volt. A magyarok mellett volt, ő megmondta nekem azt, amit nekem jó tudni, én mondtam azt neki, amit neki jó tudni, és ilyen szempontból aránylag jól sikerült a látogatást lebonyolítani. A sajtótájékoztató előtt is így történt. A sajtótájékoztatón megint előjött az előző probléma, azon ott volt a helyi ortodox püspök is. Az ortodox püspök elég nagy támadást indított ellenem, kezdve azon, hogy én nem becsülöm az ortodoxokat. Ő eljött Munkácsra a katolikus misére, én nem mentem el az ő miséjére, liturgiájára az ő templomába. És a görög katolikus kérdéssel kapcsolatban egy olyan kifejezése volt, hogy „ne köpj a kútba, mert utána abból kell innod”. S ezzel kb. megmondtam azt, hogy milyen hangnemben is történt a Damask in püspöknek a megnyilatkozása. Ezt kellett egy kicsit ott tompítani azzal, hogy Filaret metropolita meghívott ebédre, ott voltam nála is, időből több nem futotta. De mindegy, megvolt ez a sajtótájékoztató is. Befejeződött, és akkor jöttem haza.

Hazafelé az autóban azon gondolkodtam, hogy hol találok öt olyan papot, aki ebbe a nyomorult helyzetbe elmegy. Előzőleg is sokat segítettek, átmentek Kárpátaljára ketten a magyar papok közül: Bohán Béla jezsuita az egyik, a másik Dióssi Kornél domonkos, aki jelenleg beteg. Ők ketten vállalkoztak arra, hogy átmennek állandó jelleggel Kárpátaljára. Aztán amikor idehaza erről beszéltünk – Hegedűs Kolos volt a ferences tartomány-főnök – azt mondta, hogy Nagyszőlősen valamikor voltak ferencesek. A ferenceseknek volt mindig missziójuk is. És most már külföldre, Kínába, távolra nem tudnak menni, mint missziót elvállalják Nagyszőlőst és Kárpátalját. Erre megkönnyebbültem, megvan az öt pap, akik oda kimennek. Segíteni mások is nagyon sokan mentek. A kezdeti időben, amikor az átutazás nehezebb volt, Esztergomban a ferencesek folyton jöttek, hogy írjam alá az okmányt, hogy ők oda mennek, mert az én aláírásomat a határon elfogadták. Így, ennyivel lehetett segíteni.

Elindult a misszió, a lelki élet. Rómának természetesen adtam jelentést Kárpátaljáról. Ott volt az egyik legnehezebb helyzet. A sajtótájékoztatón föl is tették a kérdést a jogi rendezés hogyan történjen? Hát ugye erre nem lehetett mit mondani, akkor a Vatikán még nem tudott beleszólni a kárpátaljai helyzetbe. Ezt mind jelentettem a Szentszéknek. Amikor fölvette a

Szovjetunió a diplomáciai kapcsolatot a Szentszékkal, Colassuono érsek lett a nuncius, ő kapott megbízást Kárpátaljára is, tehát volt mégis joghatóság. Amikor Ukrajna önálló lett, akkor a kijevi nuncius kapott ugyan ilyen megbízást, hogy legyen apostoli adminisztrátor Kárpátalján. Találkoztam is vele, és az idő, ahogy telt, kért segédpüspököt magának a nuncius, s akkor nevezte ki a Szentatya Majnek Antal atyát segédpüspöknek. Később a területnek a jogi rendezése is megkezdődött. A szatmárnémeti egyházmegyéhez tartozott egyházzójogilag Kárpátalja. Ugye Romániából nem lehetett irányítani ezt a részt, ezért először apostoli adminisztrátúra lett, a nuncius kapta meg ezt a megbízatást. Utána Antal atya kapta meg az apostoli adminisztrátori, majd a megyéspüspöki kinevezést, amikor önálló megyéspüspökséggé lett ez a terület.

Azóta sok minden fejlődött, nem nagyon akarok erről beszélni, de megfordultam ott egyszer-kétszer, és a benyomásom az, hogy nagyon szép gyümölcsöket termett az ottani misszió. Azt említettem, hogy a Gondviselésnek a keze nyomát lehetett látni. A lényegét megemlítettem. Az, hogy az út Jakovlev révén nyílt meg, hasonlít a Szentírás azon a kitételéhez, hogy „Nabukodonozor az Isten szolgálja”. Az Istennek a terveit tudják azok is szolgálni, akik nem hisznek benne. Az apró esetekben is, ami véletlenszerűségnek tűnik, ott van a Gondviselés keze. Azon én sose gondolkodok, miért került Kárpátalja ilyen helyzetbe, miért éppen most sikerült megújulni, ez a Gondviselésre tartozik. De az, hogy az orosz millennium alkalom volt arra, hogy lehetett tárgyalni Kárpátaljáról, az, hogy Magyarországon pozitívan fogták föl az illetékesek a kárpátaljai helyzetet – bár akkor inkább a magyarságról volt szó, de az én számomra természetesen az egyházzól – ezért több tárgyalást is lehetett folytatnom itt Magyarországon az biztosan a Gondviselés beavatkozása volt.

És ha már azt mondtam, hogy tanúságtétel formájában beszélek, még egy tanúságtétellel hadd' fejezzem be. Ha nem haragszanak, nem a saját szavaimmal fogom elmondani, hanem ahogy följegyezte az említett Páldi András a maga visszaemlékezéseiben beleértve azt, hogy Páldi András, mint diplomata abban az időben, nem volt vallásos ember, és az egyházi dolgokhoz annyira nem is értett. De amikor a látogatás befejeződött, elköszöntem tőle a határon, és ezt ő így jegyezte föl, én ezt mondtam: „Bevallom, bizonyos kétségek is voltak bennem, hogy megérett-e már az idő erre a főpásztori vizitre, hogy legyen erőm sikeresen mindannyiunk hitének erősödését elérve lebonyolítani ezt a látogatást. Egy héttel ezelőtt Ausztriában ájtatosságot végeztem – Deutchsützenben voltam, ott misét és fatimai ájtatosságot tartottam, arra való ez az utalás – és a Boldogságos Szűz oltalmába ajánlottam az utam, kértem pártfogását, és kértem, hogy nyújtson nekem segítséget, mert általam ismeretlen vidékre megyek, eléggé zavaros viszonyok közé. Utamat azonban nem halaszthatom, mert a kárpátaljai hívők negyven éve várják ezt a találkozást. Azt szeretném önnek mondani, hogy ez az utazás minden reményemet fölülmúlva sikeres volt. Most már tudom, hogy a Boldogságos Szűz meghallgatta kérésemet. Meg vagyok győződve arról, hogy Önt a Boldogságos Szűz küldte nekem segítségül. Ön nélkül ez a látogatás nem lehetett volna ennyire eredményes. Köszönöm a segítségét, jelenlétét.” Ezzel a tanúságtétellel is tartozom. Köszönöm a figyelmüket.